

Eindverslag participatieproces Wind voor Buren

GESPREKSGROEP OMWONENDEN | 26 JULI 2021

NIELS BRONGEEST EN FRANK KERCKHAERT

Inhoud

1.	Inleiding.....	2
1.1	Het initiatief	2
1.2	Aanleiding voor procesbegeleiding.....	2
1.3	Steun gemeenten Hof van Twente en Borne voor het starten van dit proces.....	2
1.4	Onafhankelijke procesbegeleiding.....	3
1.5	Doel van de procesbegeleiding.....	4
1.6	Leeswijzer.....	4
2.	Rol en taak van de procesbegeleiders	6
3.	Het proces van de participatie: vanaf begin 2020 tot en met juni 2021	7
3.1	De totstandkoming van de werkgroepen	7
3.2	De beoordeling van de procesbegeleiding over de totstandkoming en de start van de werkgroepen.....	8
3.3	Het verloop van het aantal deelnemers en toehoorders tijdens het participatieproces	8
3.4	De beoordeling van de procesbegeleiding over het verloop van de deelname aan het participatieproces	11
3.5	Tussentijdse contacten met andere betrokkenen en gemeenten.....	11
4.	Doel van het participatieproces.....	14
4.1	De beoordeling van de procesbegeleiding over het doel van het participatieproces.....	15
5.	Inhoudelijke beoordeling van het participatieproces.....	16
5.1	De verschillende bijeenkomsten van de gespreksgroep “Omwonenden”	16
5.2	Beoordeling van het participatieproces door de procesbegeleiding.....	18
5.3	Afsluitende overwegingen van de procesbegeleiders.....	19

1. Inleiding

1.1 Het initiatief

Annemarie en Bert Kristen hebben het plan opgevat om samen met het bedrijf Pure Energie en de coöperatie Buren Energie twee windturbines op hun eigen grondgebied vlakbij knooppunt Buren (kruising van de snelwegen A1 en A35) te realiseren. Het gaat om twee windturbines met een tiphoogte tussen de 170 en 231 meter. Vanaf het begin vormen deze drie partijen de initiatiefnemers. Bert en Annemarie Kristen, Buren Energie (Siward Zomer en Joris van Dijk) en Pure Energie (Jelle de Waart en Matthijs Oppenhuizen) vormen samen het projectteam. Voor het daadwerkelijk ontwikkelen van het plan zijn Pure Energie en Buren Energie gezamenlijk in de lead. Zij dragen het ontwikkelrisico en de kosten en vragen uiteindelijk de omgevingsvergunning aan bij de gemeente. De bedoeling is dat één windturbine in eigendom en exploitatie komt bij Buren Energie en één windturbine bij Pure Energie. Buren Energie en Pure Energie werken op gelijkwaardige basis samen.

Het initiatief van Bert en Annemarie Kristen komt voort uit de behoefte een bijdrage te leveren aan de verduurzaming van de samenleving. Tegelijkertijd hebben zij in de gespreksgroep aangegeven dat de twee windturbines financieel bijdragen aan de bedrijfsvoering van hun agrarisch bedrijf op die plek nu en in de toekomst.

1.2 Aanleiding voor procesbegeleiding

In oktober 2017 zijn de initiatiefnemers van Wind voor Buren gestart met het bekendmaken van hun idee voor het bouwen van twee windturbines op hun terrein nabij knooppunt Buren. In november 2017 volgden informatiebijeenkomsten voor de omwonenden, maatschappelijke organisaties en overheden waarin het initiatief werd toegelicht door de initiatiefnemers. Daarna zijn verscheidene vervolggesprekken gevoerd met omwonenden, maatschappelijke organisaties, bedrijven en overheden. De initiatiefnemers wilden een concreet plan maken in samenspraak met de omgeving. De initiatiefnemers hebben daarbij overigens aangegeven niet de verwachting te hebben dat aan het eind van het proces iedereen in zou stemmen met het plan. Uitgangspunt van de initiatiefnemers is om zo veel als mogelijk inbreng van deelnemers tijdens het participatieproces te betrekken bij de verdere uitwerking van het initiatief, om op die manier zorgen en bezwaren waar dat kan te verkleinen of weg te nemen. Initiatiefnemers hebben duidelijk gemaakt dat zij willen onderzoeken of realisatie van de twee windturbines op die plek vanwege technische en financiële redenen of beperkingen vanuit milieuwet- en regelgeving al dan niet kan en wat de effecten op de omgeving zullen zijn. Daarna zullen zij besluiten over het al dan niet aanvragen van een omgevingsvergunning.

In het kader van het plan is in april 2018 eerst door de initiatiefnemers een 'Opzet vervolproces Wind voor Buren' opgesteld. Het voornemen van de initiatiefnemers riep veel reacties op, met name negatieve reacties vooral uit de directe omgeving, maar ook verschillende positieve reacties. Ook werd er in de media de nodige aandacht aan besteed. De initiatiefnemers wilden een vervolgstap zetten na de eerste ronde informele gesprekken met de omgeving. Vanaf dat moment hebben de initiatiefnemers ook ingezet op onafhankelijke procesbegeleiding om zo tot een goed overleg en gedachtewisseling met de omgeving en andere betrokkenen te komen. Het voorstel van de initiatiefnemers van Wind voor Buren was om, onder leiding van onafhankelijke procesbegeleiders, tot inhoudelijke overleggen te komen met een groep met omwonenden en een groep met maatschappelijke organisaties (zie hoofdstuk 3).

1.3 Steun gemeenten Hof van Twente en Borne voor het starten van dit proces

In 2019 hebben de gemeenten Hof van Twente en Borne zich uitgesproken over het voorgestelde proces, zoals beschreven in de eerdergenoemde 'opzet vervolproces Wind voor Buren'. Een meerderheid van de gemeenteraad van Hof van Twente (20 stemmen voor, 5 tegen) nam op 9 april

2019 een motie aan waarin steun werd uitgesproken voor voortzetting van het participatieproces voorgezeten door onafhankelijke procesbegeleiders. Het college van B en W van Borne sprak per brief van 17 juli 2019 hier eveneens steun voor uit. Zowel de gemeenteraad van Hof van Twente als het college van B en W van Borne benadrukten dat steun voor dit participatieproces niet betekent dat zij op voorhand instemmen met de plaatsing van de windturbines. Die vraag zal pas worden beantwoord als een omgevingsvergunning zal worden aangevraagd door de initiatiefnemers.

De Raad van de gemeente Hof van Twente constateert in de bovengenoemde aangenomen motie dat:

- Enkele burgers het initiatief hebben genomen onder de naam Wind voor Buren om twee windturbines te realiseren met een maximale opbrengst van 30 MWh;
- Zij de acceptatie van het project willen trachten te realiseren via een participatieproces;
- Dat zij drie werkgroepen willen instellen waarin omwonenden, organisaties en deelnemers aan de onlangs opgerichte coöperatie, kunnen meepraten;
- De provincie de bereidheid heeft getoond het proces te willen ondersteunen;
- Zij de Raad hebben gevraagd zich uit te spreken over de voorgestelde vormgeving van het proces.

De Raad overweegt daarbij dat:

- Participatie één van de pijlers is van het gemeentelijk beleid;
- De gemeente nog geen participatiebeleid heeft ontwikkeld;
- Een zorgvuldig vormgegeven participatieproces van belang is voor het verbeteren van de acceptatie van ingrepen die van (grote) invloed zijn op de woonomgeving;
- Het voorgestelde proces als inspiratie kan dienen voor toekomstige participatieprocessen.

De steun door de Raad van de gemeente Hof van Twente voor het participatieproces kende een aantal voorwaarden. Deze staan hieronder opgesomd, met daaronder in kleur hoe daar invulling aan is gegeven:

- De deelnemers aan het proces komen samen tot overeenstemming over de uiteindelijke vormgeving van het proces;
Procesbegeleiders hebben de kwaliteit van het door initiatiefnemers beoogde proces beoordeeld en daar feedback op gegeven (het plan van aanpak van december 2019 zoals opgesteld door initiatiefnemers). Dat plan van aanpak is in de eerste bijeenkomst van de gespreksgroep gezamenlijk besproken. In diezelfde eerste bijeenkomst is ook de door de procesbegeleiders opgestelde notitie "Voorstellen voor de werkwijze in de werkgroep Omwonenden" met elkaar besproken.
- De werkgroepen worden voorgezeten door onafhankelijke gespreksleiders;
Frank Kerckhaert en Niels Bronsgeest hebben die onafhankelijke procesrol op zich genomen.
- Als onderdeel van een eventuele vergunningsaanvraag wordt gerapporteerd over het gevolgde participatieproces;
Het eindverslag van de procesbegeleiders zal verstrekt worden aan de gemeenten.
- Steun voor de door Wind van Buren voorgestelde vormgeving van het participatieproces los staat van de uiteindelijke keuze van de Raad ten aanzien van het wel of niet plaatsen van windturbines.
Dit proces staat daar inderdaad los van.

1.4 Onafhankelijke procesbegeleiding

Indachtig de kaders c.q. het vertrekpunt van het proces zoals dat door initiatiefnemers werd beoogd, te weten een reeks inhoudelijke overleggen met deelnemers aan gespreksgroep(en), zijn de initiatiefnemers vervolgens op zoek gegaan naar onafhankelijke procesbegeleiders. Op voordacht

van Natuur en Milieu Overijssel en woningbouwcorporatie Welbions (beide partners Alliantie Nieuwe Energie Overijssel) zijn in de zomer van 2019 Frank Kerckhaert (Kerckhaert Advies en oud-burgemeester van Hengelo) en Niels Bronsgeest (ervaren project- en procesmanager bij dit type projecten en werkzaam bij TAUW b.v. te Deventer) benaderd voor deze rol. Zij beiden hebben geen enkel belang bij het al dan niet realiseren van dit plan. De financiering van hun inzet is niet door het project gedaan, maar vanuit een Lokale-Energie-Initiatieven (LEI) subsidie door de provincie Overijssel. Zo is er ook geen financiële binding tussen de initiatiefnemers en de procesbegeleiders, waarmee hun onafhankelijke positie ook op deze manier werd gewaarborgd. Een en ander is aan het begin van het proces verteld zodat dat van meet af aan duidelijk was. De procesbegeleiders zijn tijdens het proces bijgestaan door Elza van der Meer (ook werkzaam bij TAUW b.v. te Deventer) die de rol van secretaris heeft vervuld.

1.5 Doel van de procesbegeleiding

De belangrijkste opgave van de procesbegeleiders was, gegeven de kaders uit het Plan van Aanpak participatieproces ‘Wind voor Buren’ uit december 2019¹, vorm en inhoud te geven aan onafhankelijke procesbegeleiding. Uitgangspunt van de procesbegeleiders is altijd geweest dat zij geen mening/oordeel hebben over het project zelf, maar louter luisteren naar meningen, zorgen, wensen en vragen: pure procesbegeleiding dus. Die meningen, zorgen, wensen en vragen van de deelnemers aan de gespreksgroep hebben de procesbegeleiders in overleg met de betreffende afzender(s) overgebracht naar de initiatiefnemers. De procesbegeleiders zagen erop toe dat met deze inbreng/geluiden op een zorgvuldige manier werd omgegaan. De verantwoordelijkheid hier op de best mogelijke manier op te reageren lag bij de initiatiefnemers zelf.

Sommige leden van de gespreksgroep vreesden dat deelname aan de gespreksgroep gezien zou kunnen worden als een vorm van commitment ten aanzien van het proces en het voornemen. De procesbegeleiders hebben duidelijk gemaakt dat dat niet het geval is, en dat de leden alle ruimte hebben voor of tegen de komst van de beoogde twee windturbines te zijn, nu en in de toekomst. Het participatieproces had als doel om in een zo vroeg mogelijk stadium feitelijk inzicht in de effecten te verkrijgen die de plaatsing van de twee windturbines hebben op de woon- en leefsituatie in de directe omgeving. Dit inzicht kan bij de oordeelsvorming betrokken worden. Zo kunnen omwonenden en belangstellenden juist tot meer of juist tot minder begrip en acceptatie komen. Het participatietraject was niet gericht op het verkrijgen van meer draagvlak binnen de gespreksgroep Omwonenden.

Bij de initiatiefnemers zal het verkregen inzicht en kennis kunnen leiden tot bevestiging dan wel aanpassing of beëindiging van hun initiatief. Dit is door de procesbegeleiders al aangegeven tijdens de informatieavond op 12 februari 2020 in Café-restaurant Platenkamp in Borne. Tijdens de bijeenkomsten van de gespreksgroep Omwonenden bleef dit onderwerp toch voor vele deelnemers een belangrijk punt van discussie. Hierover is in de derde bijeenkomst aan de hand van een memo van de procesbegeleiders expliciet van gedachten gewisseld. De procesbegeleiders hebben hieruit ook een les kunnen trekken voor eventuele overeenkomstige processen in de toekomst (zie paragraaf 5.3).

1.6 Leeswijzer

Dit document bevat een kwalitatieve beschouwing van de procesbegeleiders van het doorlopen participatieproces: de inhoudelijke kwaliteit van de overleggen, wat er met de inbreng van de groep is gedaan, hoe het proces is verlopen, duidelijkheid, volledigheid, openheid, de kwaliteit van de communicatie.

¹ Zie hiervoor de website van “Wind voor Buren”

Hoofdstuk 2 beschrijft de rol en taak van de procesbegeleiders. Hoofdstuk 3 gaat in op het verloop van het participatieproces van begin 2020 tot de afronding in juni 2021. In hoofdstuk 4 wordt het doel van het participatieproces toegelicht. Hoofdstuk 5 sluit af met een beschouwing van het participatieproces.

Dit verslag, evenals alle verslagen van de procesbijeenkomsten, wordt op de website van de initiatiefnemers 'Wind voor Buren' openbaar beschikbaar gesteld. Dit eindverslag zal ook mee worden gezonden met de omgevingsvergunningsaanvraag die de initiatiefnemers mogelijk zullen gaan indienen bij de gemeente. De gemeente kan de gegevens uit dit eindverslag betrekken bij haar meningsvorming en besluitvorming over de omgevingsvergunningsaanvraag.

2. Rol en taak van de procesbegeleiders

De procesbegeleiding was, conform het Plan van Aanpak Wind voor Buren van december 2019, gericht op:

- Beoordelen van dat Plan van Aanpak. Deze beoordeling was met name gericht op de manier waarop belangstellenden zouden worden benaderd en uitgenodigd om deel te nemen aan dit proces. De procesbegeleiders hebben geen inhoudelijke beoordeling gegeven noch invloed uitgeoefend. Dat staat ook zo vermeld in dat Plan van Aanpak, onderaan pagina 5.
- Toetsen of initiatiefnemers zorgvuldig omgaan met de belangen van derden tijdens het participatieproces.
- Toetsen of er voldoende ruimte is voor derden om inbreng te hebben.
- Erop toezien dat er op een zorgvuldige, nette manier wordt omgegaan met inbreng.
- Toetsen of de informatievoorziening op orde is (tijdig, begrijpelijk, kwalitatief goed).
- Beoordelen hoe met de inbreng van derden wordt omgegaan.
- Toetsen of voldoende wordt gemotiveerd waarom bepaalde suggesties van derden al dan niet worden overgenomen.
- Begeleiden van de bijeenkomsten van de groepen omwonenden en maatschappelijke organisaties.
- Verslaglegging van de bijeenkomsten en verspreiding van deze verslagen

Parallel aan de bijeenkomsten van de groepen konden, conform het Plan van Aanpak, de procesbegeleiders contact onderhouden met omwonenden, maatschappelijke organisaties en politiek. Deze gesprekken worden gevraagd en ongevraagd gevoerd. Aan het eind van het proces geven de procesbegeleiders een eindoordeel over de kwaliteit van het gevoerde participatieproces (dat is dit voorliggend eindverslag). Dit eindoordeel wordt besproken in de gespreksgroep omwonenden, waarna het door de procesbegeleiders definitief wordt gemaakt en verspreid. Het is dan een openbaar stuk dat aan alle betrokkenen zal worden toegestuurd en via de website van de initiatiefnemers voor iedereen toegankelijk zal zijn.

3. Het proces van de participatie: vanaf begin 2020 tot en met juni 2021

Aan het begin van het participatieproces heeft het projectteam onderscheid gemaakt in drie belangengroepen/werkgroepen, te weten 1) omwonenden, 2) maatschappelijke organisaties en 3) participanten in de energiecoöperatie. De procesbegeleiding heeft zich vanaf het begin enkel gericht op de eerste twee groepen.

3.1 De totstandkoming van de werkgroepen

Deelname aan de groep “Omwonenden” stond open voor alle omwonenden binnen twee kilometer van de beoogde windturbines. Qua omvang was het voorstel van de initiatiefnemers om de groep te beperken tot 25 deelnemers om het werkbaar te houden. Bij de samenstelling van de groep zou een gebalanceerde geografische spreiding nagestreefd worden (verschillende woonafstanden tot windturbines en uit verschillende buurten). Bij minder dan 25 verzoeken tot deelname konden ook mensen van buiten twee kilometer rondom de beoogde windturbines deelnemen.

Deelname stond ook open voor “Maatschappelijke organisaties”. Initiatiefnemers hadden uit hun contacten in de periode 2017-2019 31 maatschappelijke organisaties in beeld. Organisaties die niet op die lijst voorkwamen maar toch wel wilden deelnemen, waren ook welkom. Het enige criterium was dat ook die organisaties enige binding met het onderwerp windenergie/duurzame energie en/of het gebied hadden. Ook voor deze groep werd uitgegaan van maximaal 25 deelnemers.

Deelnemers gespreksgroep omwonenden

Via de informatie op de website “Wind voor Buren”, door middel van een brief (januari 2020) aan alle 5200 adressen binnen een straal van 2 km vanaf de beoogde windturbines (ruim 5000 in Borne, enkele 10-tallen in Delden en in Hengelo) en de informatiebijeenkomst op 12 februari 2020, zijn in totaal uiteindelijk 34 aanmeldingen voor de werkgroep Omwonenden binnengekomen. De initiatiefnemers hebben zich zeer ingespannen om iedereen te bereiken. De bekendheid met het project was vooraf al relatief groot, omdat er vanaf oktober 2017 in de media en via de website regelmatig berichten waren verschenen. De drukbezochte informatiebijeenkomst op 12 februari 2020 in Borne liet ook zien dat de bekendheid met dit project en de mogelijkheden om mee te doen bij zeer velen bekend was.

De 34 aangemelde personen bleken op twee na allemaal uit Borne te komen. De procesbegeleiders konden op basis van de adresgegevens van de deelnemers nagaan welke spreiding van de deelnemers naar de woonafstand t.o.v. de windturbines in de groep aanwezig was.² Het bleek dat 23 personen op relatief korte afstand van de beoogde windturbines woonden (t.z.v. Azelosestraat en t.w.v. van de spoorlijn of in Ambt Delden). Een 9-tal andere deelnemers woonden net voorbij de Azelosestraat/spoorlijn in Borne. Slechts 2 deelnemers woonden op meer afstand maar wel in Borne.

Omdat het aantal deelnemers maar net boven het werkbaar geachte aantal van 25 lag, besloten de procesbegeleiders om alle mensen die zich hadden aangemeld toe te laten tot de gespreksgroep.

Deelnemers gespreksgroep maatschappelijke organisaties

Tegelijkertijd hebben de initiatiefnemers alle in beeld zijnde maatschappelijke organisaties per mail uitgenodigd om mee te doen in het participatieproces via deelname aan de werkgroep

² De namen en adresgegevens en mailadressen zijn door de procesbegeleiders niet verspreid onder de deelnemers, omdat niet iedereen akkoord ging met verspreiding van deze gegevens onderling.

“Maatschappelijke Organisaties”. Op de website “Wind voor Buren” werd duidelijk gemaakt dat ook andere organisaties zich konden melden. Omdat de bekendheid van het project al relatief groot was en de informatiebijeenkomst op 12 februari 2020 druk bezocht was, kan vastgesteld worden dat er maximaal ruimte is geboden aan organisaties om deel te nemen. Uiteindelijk zijn er slechts 2 aanmeldingen voor de werkgroep Maatschappelijke Organisaties binnengekomen, te weten ECHT³ uit Delden en Welbions uit Borne-Hengelo.

Omdat niet meer maatschappelijke organisaties zich aanmeldden, hebben de procesbegeleiders uit praktische overwegingen deze organisaties het voorstel gedaan ook deel te nemen aan de groep ‘Omwonenden’. Zij bleken daartoe bereid te zijn. Dit voorstel is voorgelegd in de tweede bijeenkomst van de gespreksgroep Omwonenden. Voor deelname van Welbions bleek onder verschillende leden bezwaar te bestaan. Zij vonden dat degene die Welbions zou vertegenwoordigen (Senior-adviseur Strategie en Beleid Duurzaamheid) mogelijk andere doelen had om te participeren dan zijzelf en daarom slechts als toehoorder kon worden toegelaten. Omdat deelname voor iedereen die dat wilde (met een belang) vrij stond, hebben procesbegeleiders geadviseerd Welbions toch toe te laten. Dit advies vond bij een meerderheid van de leden geen gehoor. Welbions heeft uiteindelijk niet deelgenomen aan de gespreksgroep. ECHT heeft aangegeven wel lid van de gespreksgroep te willen zijn, maar is bij geen van de bijeenkomsten aanwezig geweest. Daarom is ECHT ook niet als deelnemer in de hier gebruikte aantallen meegenomen.

3.2 De beoordeling van de procesbegeleiding over de totstandkoming en de start van de werkgroepen

- a. De initiatiefnemers hebben zich uitdrukkelijk ingespannen om iedereen de gelegenheid te bieden om mee te doen bij de start van dit participatieproces. De bekendheid van deze mogelijkheid was groot: relatief veel media-aandacht, de informatieve website “Wind voor Buren”, drukke informatieve startbijeenkomst op 12 februari 2020, grote aantallen uitnodigingen.
- b. Het aantal aanmeldingen bleef beperkt tot 34. Om die reden konden alle aangemelden geplaatst worden in één werkgroep “Omwonenden”. Hierdoor hoefde niemand teleurgesteld te worden. De vooraf uitgesproken opzet een werkgroep te vormen die evenwichtig was samengesteld qua woon-afstanden t.o.v. de beoogde windturbines (relatief dichtbij - wat verder af – nog verder weg) is niet bereikt. In de werkgroep was een zeer sterke vertegenwoordiging van mensen die op relatief korte afstand van de beoogde windturbines wonen. De procesbegeleiders hebben hieruit ook een les kunnen trekken voor eventuele overeenkomstige processen in de toekomst (zie hoofdstuk 5, onder 5.3 punt 1).
- c. De aanmeldingen voor de werkgroep Maatschappelijke Organisaties bleef beperkt tot twee. De beide organisaties konden daarom in principe deelnemen aan de werkgroep Omwonenden. De procesbegeleiders betreuren het dat één van deze twee maatschappelijke organisaties door de meerderheid van de gespreksgroep de facto is uitgesloten van deelname aan dit proces.

3.3 Het verloop van het aantal deelnemers en toehoorders tijdens het participatieproces

Gestart is met een informatieavond over dit opnieuw gestarte participatieproces. Deze vond plaats op 12 februari 2020 in café Platenkamp in Borne. Toegelicht is hoe het participatieproces werd vormgegeven, de planning is besproken en er was ruimte voor vragen en suggesties vanuit de

³ Energie Coöperatie Hof van Twente

omgeving. De planning was dat de eerste bijeenkomsten zouden plaatsvinden in maart 2020 waarna in 6 of 7 bijeenkomsten het participatieproces afgesloten zou kunnen worden in januari 2021. Belangstellenden konden zich opgeven voor de beoogde werkgroepen. De informatieavond werd bezocht door ruim 120 mensen. De procesbegeleiders hebben van deze informatieavond een verslag gemaakt dat op de website www.windvoorburen.nl is geplaatst.

De gepresenteerde planning voor de bijeenkomsten werd doorkruist door de maatregelen die genomen moesten worden vanwege de verspreiding van het coronavirus. De geplande eerste bijeenkomst van 25 maart 2020 werd uitgesteld. De eerste bijeenkomst werd uiteindelijk pas op 19 augustus 2020 gehouden. Het werden daarna deels fysieke, deels digitale bijeenkomsten: enkele leden konden fysiek in een ruimte in het Kulturhus te Borne aan de bijeenkomst deelnemen en de andere leden namen op digitale wijze deel. Nog weer later moest opnieuw de geplande bijeenkomst tot 2 keer toe worden uitgesteld en werd vervolgens digitaal voortgezet. Daardoor is uiteindelijk de volgende vergadercyclus ontstaan:

- 19 augustus 2020: fysieke bijeenkomst Kulturhus Borne
- 16 september 2020: fysieke bijeenkomst Kulturhus Borne
- 20 oktober 2020: deels fysiek (5 leden), anderen digitaal⁴
- 16 februari 2021: geheel digitaal
- 23 maart 2021: geheel digitaal
- 28 april 2021: geheel digitaal
- 25 mei 2021: geheel digitaal
- 23 juni 2021: afsluitende bijeenkomst, fysieke bijeenkomst Kulturhus Borne

Het noodgedwongen overschakelen op deels digitale en later geheel digitale bijeenkomsten was voor 4 leden van de gespreksgroep reden om niet meer actief mee te doen. Zij stelden zich op het standpunt dat via digitale bijeenkomsten geen sprake kon zijn van een goede inbreng. Dit standpunt hebben we als procesbegeleiders gerespecteerd. Deze vier⁵ leden hebben vanaf oktober 2020 feitelijk niet geparticipeerd omdat Corona het noodzakelijk bleef maken om digitaal te vergaderen.

Het aantal leden van de gespreksgroep is in de loop van het participatieproces afgenomen; sommigen hadden persoonlijke redenen om af te haken, anderen vonden dat het participatieproces geen echte participatie betekende: er was in hun ogen geen dan wel onvoldoende ruimte voor aanpassing of beëindiging van het voornemen van de initiatiefnemers. Ook vonden verschillende leden dat er geen draagvlak was voor het initiatief waardoor in hun ogen dit participatieproces geen nut had. Het moment waarop en de reden waarom deze leden er mee ophielden waren:

- Vóór aug.2020: 3 leden; Corona, meerdere redenen, persoonlijke reden
- In aug 2020: 1 lid: de te negatieve sfeer tijdens 1^e bijeenkomst
- Sept 2020: 2 leden: tijdens 2^e bijeenkomst geen vertrouwen meer in dit proces
- Okt 2020: 5 leden: vóór 3^e bijeenkomst: zij zagen geen ruimte bij initiatiefnemers voor wijzigingen
- Nov 2020: 1 lid: persoonlijke redenen
- Feb 2021: 1 lid: persoonlijke redenen
- Juni 2021: 1 lid alsnog gestopt, diegene zag geen ruimte bij initiatiefnemers voor wijzigingen

Het aantal deelnemers is daarmee al vóór de daadwerkelijke start teruggelopen tot 31 in augustus 2020, tot 23 voordat de 3de bijeenkomst startte, tot 21 tot en met de 7^e bijeenkomst en uiteindelijk tot 20 personen. Daar komt nog bij dat vanaf de 3^e t/m de 7^e bijeenkomst 4 leden afvielen omdat er

⁴ Tijdens deze bijeenkomst deden de speakers in het Kulturhus het niet, waardoor de fysiek aanwezigen moeite hadden inbreng van de mensen die online deelnamen te verstaan. Een lid heeft om die reden de vergadering verlaten.

⁵ Eenmaal heeft een van deze 4 toch een bijeenkomst digitaal bijgewoond.

digitaal bijeengekomen werd vanwege het coronavirus. Daarmee liep het aantal potentieel aanwezige deelnemers terug naar 19 in oktober 2020 tot eindelijk in mei 2021 nog 17. In juni kon er weer fysiek vergaderd worden. Dit houdt in dat bij de laatste bijeenkomst potentieel weer 20 deelnemers aanwezig konden zijn.

Het is lastig om achteraf exact te bepalen wie er al dan niet aanwezig waren per bijeenkomst. In de loop van een digitale bijeenkomst kwamen er soms nog deelnemers bij of verlieten anderen weer de vergadering. Dat geldt evenzeer voor het aantal toehoorders per bijeenkomst.

Voor dit eindverslag zijn de procesbegeleiders uitgegaan van een aantal zekerheden:

- Gestart met 34 deelnemers, voordat de eerste bijeenkomst in augustus 2020 plaatsvond was dit aantal al gedaald tot 31 deelnemers.
- Het aantal vertrekkende leden is ook goed bijgehouden; vaststaat dat het potentiële aantal deelnemers van 31 in augustus 2020 is teruggelopen naar 20 in juni 2021. Tussen oktober 2020 en mei 2021 komt daar nog bij dat 4 deelnemers niet digitaal wilden vergaderen.
- Het aantal aanwezigen, afgemeld en andere afwezigen die in alle verslagen staan opgenomen, blijken achteraf gezien niet helemaal te kunnen kloppen.
- Op basis van alle mailberichten en gegevens en komen de procesbegeleiders nu tot de volgende aantallen leden per bijeenkomst:

Het participatieproces is met de volgende leden en aanwezigen doorlopen:

- 19-08-20: 25 aanwezig – 3 afgemeld – 3 onbekend
- 16-09-20: 21 aanwezig – 6 afgemeld – 3 onbekend
- 20-10-20: 15 aanwezig – 3 afgemeld – 2 onbekend – 3 niet digitaal
- 16-02-21: 12 aanwezig – 0 afgemeld – 5 onbekend – 4 niet digitaal
- 23-03-21: 11 aanwezig – 2 afgemeld – 4 onbekend – 4 niet digitaal
- 28-04-21: 9 aanwezig – 1 afgemeld – 7 onbekend – 4 niet digitaal
- 25-05-21: 13 aanwezig – 1 afgemeld – 3 onbekend – 4 niet digitaal
- 23-06-21: 11 aanwezig – 2 afgemeld – 7 onbekend

Van begin af aan was er de mogelijkheid voor iedereen die dat wenste om als toehoorder de bijeenkomsten 'mee te maken'. Aan het begin van elke bijeenkomst konden toehoorders desgewenst ook de leden van de gespreksgroep toespreken. Hiervan is overigens geen gebruik gemaakt. Het aantal toehoorders per bijeenkomst varieerde, sommigen logden pas later in en sommigen verlieten de bijeenkomst eerder dan het eind van de vergadering. Ook vanuit de media en overheden is van deze mogelijkheid af en toe gebruik gemaakt. Het aantal aanwezige toehoorders per bijeenkomst was⁶:

- 1) 19-08-20: 8 toehoorders
- 2) 16-09-20: 5 toehoorders
- 3) 20-10-20: 17 toehoorders
- 4) 16-02-21: 10 toehoorders
- 5) 23-03-21: 4 toehoorders
- 6) 28-04-21: 6 toehoorders
- 7) 25-05-21: 13 toehoorders
- 8) 23-06-21: 20 toehoorders

⁶ Soms begonnen we met minder toehoorders en ook was het geregeld zo dat gedurende de bijeenkomst toehoorders de onlinebijeenkomst weer verlieten. Het aantal geeft dus weer hoeveel mensen totaal (op enig moment) als toehoorder aanwezig waren bij de bijeenkomsten.

3.4 De beoordeling van de procesbegeleiding over het verloop van de deelname aan het participatieproces

- a) Van de 14 vertrokken leden van de gespreksgroep zijn er in ieder geval 8 (oplopend naar mogelijk 11) die hebben aangegeven uit onvrede over het participatieproces te stoppen. Deze vorm van een participatieproces vonden zij onvoldoende. De procesbegeleiders hebben getracht hen te behouden voor de gespreksgroep door de uitgangspunten die gelden binnen de gespreksgroep helder vast te leggen. Zodoende kon er geen misverstand bestaan dat alle individuele leden zijn of haar mening over de wenselijkheid van deze twee windturbines in volledige vrijheid kon blijven bepalen. Verdiepende kennis over alle effecten van de windturbines en zicht op de al dan niet blijvende ‘bewegingsruimte’ in de plannen van de initiatiefnemers kon per slot van rekening geleidelijk in beeld komen in de loop van dit hele participatieproces. De procesbegeleiders vinden het jammer dat een aanzienlijk deel van de gespreksgroep (ca. 1/3 deel) toch gekozen heeft om hun deelname aan dit proces vrij snel te beëindigen. Deze leden waren de mening toegedaan dat geen sprake was van echte participatie omdat in hun ogen initiatiefnemers sowieso door zouden gaan met hun plan ongeacht was zij ervan vonden. Ook bestond de vrees dat hun blijvende deelname misbruikt zou worden in eventuele latere procedures.
- b) Bij de andere vertrokken leden van de gespreksgroep zijn er in ieder geval 3 (oplopend tot mogelijk 5) waarbij privéomstandigheden (gezondheid, drukte, te negatieve sfeer in gespreksgroep tegenover windturbines) het hen onmogelijk maakten om mee te blijven doen. Daarnaast waren er 4 leden die, toen we moesten besluiten tot (deels) digitale overleggen, tijdelijk hun deelname opschortten. De procesbegeleiders hebben zoveel mogelijk getracht aan hun wensen tegemoet te komen door, toen dat nog kon, bijeenkomsten steeds deels digitaal en deels fysiek te organiseren, met goede hulp van het Kulturhus te Borne en ‘technische ondersteuning’ door de initiatiefnemersprocesbegeleiders.
- c) Per bijeenkomst bleken er ook een aantal deelnemers afwezig te zijn zonder dat ze zich hadden afgemeld bij de procesbegeleiders. Bij enkele bijeenkomsten waren dat er relatief gezien veel waardoor er minder leden aanwezig waren dan gedacht.
- d) De procesbegeleiders vonden uiteindelijk toch dat het resterende aantal deelnemers in de gespreksgroep nog net voldoende was om het proces voort te zetten en af te ronden. Daarbij hielden de procesbegeleiders er ook rekening mee dat alle informatie steeds tijdig en volledig beschikbaar kwam voor iedereen die er belangstelling voor had via de website van “Wind voor Buren”. Voorafgaand aan elke bijeenkomst werd namelijk een nieuwsbrief verspreid door de initiatiefnemers waarin werd verwezen naar de actuele onderzoeken, presentaties, goedgekeurde verslagen van vorige bijeenkomsten en andere relevante zaken. Al deze informatie bleef beschikbaar via de website “Wind voor Buren” en werd steeds aangevuld.
- e) De mogelijkheid voor iedereen om als toehoorder de bijeenkomsten bij te wonen was een welkome aanvulling. De procesbegeleiders vinden dat de initiatiefnemers hiermee een extra mogelijkheid hebben aangeboden aan iedereen om informatie en kennis op te doen. Naast de uitgebreide website “Wind voor Buren” is hiermee een grote mate van openbaarheid en inzichtelijkheid gecreëerd.

3.5 Tussentijdse contacten met andere betrokkenen en gemeenten

Gedurende het proces hebben de procesbegeleiders contact onderhouden met de verschillende betrokkenen bij dit participatieproces.

Overheden

De procesbegeleiders hebben tussentijds de gemeenten Borne, Hof van Twente en Hengelo aangeboden over de voortgang van het proces te rapporteren in een gesprek. Alleen de gemeente Hengelo heeft op 12 mei jl. gebruik gemaakt van dit tussentijdse terugkoppelmoment. Vanuit de gemeente waren Claudio Bruggink (wethouder) en Ineke Nijhuis (procesregisseur duurzaamheid) aanwezig. Namens de procesbegeleiders waren dat Frank Kerckhaert en Niels Bronsgeest. De procesbegeleiders hebben de opzet van het proces toegelicht, verteld welke onderwerpen aan bod zijn gekomen en hoe het proces verlopen is. De interesse vanuit Hengelo was gericht op de opgedane ervaringen met dit proces omdat een dergelijk participatietraject mogelijk ook in Hengelo ooit aan de orde zou kunnen zijn.

De gemeente Hof van Twente gaf aan dat er al een (door de initiatiefnemers georganiseerde) informatieve bijeenkomst voor de Raad in voorbereiding was en had daarom geen behoefte aan informatie vanuit de kant van de procesbegeleiders.

De gemeente Borne heeft niet gereageerd op het aanbod van de procesbegeleiders. Tot slot hebben de procesbegeleiders de regionale portefeuillehouder (de heer Koopman), tevens wethouder te Haaksbergen, in de herfst van 2020 geïnformeerd over het lopende participatieproces.

Initiatiefnemers

Rondom elke bijeenkomst van de gespreksgroep hebben de procesbegeleiders met de initiatiefnemers contact opgenomen om de tijdige verzending van stukken en de noodzakelijke procesinformatie te delen om de bijeenkomsten voor te bereiden. De procesbegeleiders hebben er steeds op gelet om een geheel onafhankelijke positie te blijven innemen.

Deelnemers Gespreksgroep

Ten behoeve van het goede verloop van de bijeenkomsten van de gespreksgroep hebben de procesbegeleiders soms met leden of toehoorders contact onderhouden om vragen te beantwoorden of extra informatie te delen. De procesbegeleiders hebben er steeds op gelet om een geheel onafhankelijke positie te blijven innemen. Met een aantal vertrokken deelnemers hebben de procesbegeleiders een afrondend contact gehad waarbij zij dank hebben overgebracht voor de door deze leden ingebrachte bijdragen.

Pers

Op initiatief van de pers is er in de afgelopen anderhalf jaar enkele keren kort contact geweest met de procesbegeleiders, waarin de vragen die bij de pers leefden zijn beantwoord.

Overige contacten

Op initiatief van het Gezinshuis Oostenwind is er contact geweest met de procesbegeleiders. Dit gezinshuis is een jeugdzorginstelling die een thuis biedt aan kwetsbare kinderen. Het Gezinshuis Oostenwind is op relatief korte afstand van de beoogde plek voor de windturbines gevestigd. Zij hebben hun zorgen over de effecten van de windturbines overgebracht. De procesbegeleiders hebben vernomen dat het gesprek tussen hen en de initiatiefnemers binnenkort weer zal worden hervat.

Vanuit andere organisaties of belanghebbenden zijn geen verzoeken tot overleg bij de procesbegeleiders binnengekomen. De procesbegeleiders hebben zelf geen contact gezocht met instanties en organisaties.

In de laatste bijeenkomst zijn daar door enkele leden van de gespreksgroep opmerkingen over gemaakt. Gevraagd is waarom de procesbegeleiders geen andere deskundigen of informanten zelfstandig hebben gevraagd om de gespreksgroep te komen informeren c.q. met de groep te komen

discussiëren. In de eerste bijeenkomst van de gespreksgroep is de werkwijze besproken en deze mogelijkheid is daarbij niet aan de orde gekomen en was ook niet in de voorstellen van de procesbegeleiders opgenomen. Alle informatie uit de geplande onderzoeken van de initiatiefnemers en de vragen en opmerkingen uit de gespreksgroep stonden voor de procesbegeleiders centraal. Dat was ook de reden waarom de Vereniging “Vrienden van Twickel”(VVT) door de procesbegeleiders niet is uitgenodigd. Een lid van de gespreksgroep bracht dit concrete punt ook ter tafel in de laatste twee bijeenkomsten. Van de VVT was van meet af aan bekend dat zij tegen het initiatief zijn. Tijdens de eerste informatieavond in februari 2020 is dit door de VVT duidelijk gemaakt en is aangegeven dat zij het proces niet steunen en dat zij om die reden niet wensten deel te nemen aan het participatieproces. Wel spraken zij toen hun bereidheid uit hun bezwaren desgewenst nog te komen toelichten. De procesbegeleiders hebben dit aanbod niet opgepakt, omdat verwacht werd dat de bezwaren van de VVT voldoende bekend waren bij de deelnemers. Achteraf gezien was het passend geweest als de procesbegeleiders op een goed moment in het proces wellicht toch van dit aanbod gebruik hadden gemaakt.

4. Doel van het participatieproces

Het plan om twee windturbines te realiseren betreft een particulier initiatief op particuliere grond. De plek waar de initiatiefnemers de twee windturbines willen realiseren staat min of meer vast. Het participatieproces was om die reden gericht op het in een zo vroeg mogelijk stadium verkrijgen van feitelijk inzicht in de effecten die de plaatsing van de twee windturbines op die plekken betekenen voor de woon- en leefsituatie van de directe omgeving. Dit inzicht vergroot de mogelijkheid tot oordeelsvorming en het uitoefenen van invloed op de inhoud van de voorgenomen plannen van de initiatiefnemers. Dat is gebeurd door, op voorstel van de initiatiefnemers specifieke onderzoeken uit te voeren naar aspecten waarover ook de omwonenden zich zorgen maken, waaronder geluid en slagschaduw.

Gedurende het proces bleken verschillende leden van de gespreksgroep verwacht te hebben dat de locatiekeuze, hoogte van de turbines en eventuele alternatieven ter discussie konden worden gesteld. Dat het ging om een particulier initiatief op een vaststaande plek (met enige schuifruimte voor de westelijke turbine), betekent dat het hier gaat over het al dan niet haalbaar zijn van realisatie van twee windturbines op die plek. Ingeval het initiatief vanuit de overheid zou zijn gekomen was de gang van zaken anders geweest: dan waren locatiekeuze met eventuele alternatieven en de eventuele politiek-bestuurlijke randvoorwaarden wel in beeld gekomen.

Tijdens het participatieproces is door procesbegeleiders en initiatiefnemers aangegeven dat deelname door leden aan de gespreksgroep niet betekent dat ze geen vrijheid meer hebben om te blijven vinden wat ze van de windturbines vinden. Daartoe zijn in de gespreksgroep van 15 september 2020 nog eens duidelijk de uitgangspunten gezamenlijk vastgesteld:

- *Deelnemers aan de Gespreksgroep “Omwonenden” behouden alle ruimte voor hun persoonlijke standpunt over de komst van de beoogde twee windturbines, nu en ook in de toekomst;*
- *Het participatieproces is gericht op een particulier initiatief, waarbij de gemeente(n) pas later de rol dient te vervullen als beslisser over een mogelijke omgevingsvergunningaanvraag voor de twee windturbines door de initiatiefnemers;*
- *Het participatieproces is gericht op het in een zo vroeg mogelijk stadium verkrijgen van feitelijk inzicht in de effecten die de plaatsing van de twee windturbines betekenen voor de woon- en leefsituatie van de directe omgeving en mede daardoor invloed uit te oefenen op de inhoud van de voorgenomen plannen van de initiatiefnemers*
- *Bij het afsluiten van dit participatieproces zullen de procesbegeleiders ook een overzicht opstellen en een beoordeling geven van het doorlopen participatieproces: de inhoudelijke kwaliteit van het overleg, wat is met de inbreng van de gespreksgroep gedaan, hoe is het verlopen, duidelijkheid, volledigheid, openheid, de kwaliteit van de communicatie e.d.*

In de eerste bijeenkomsten is door verschillende leden van de gespreksgroep aangegeven om, naast de al geagendeerde onderzoeksonderwerpen, ook met elkaar te spreken over de “maatschappelijke acceptatie” oftewel het “draagvlak” voor de eventuele plaatsing van de twee windturbines. Naar aanleiding hiervan hebben de procesbegeleiders in een aanvullende notitie geduid welke aspecten zij in dit specifieke traject noodzakelijk vinden om tot een zinvolle discussie te kunnen komen over draagvlak.

Deze notitie is besproken in bijeenkomst 3 van 20 oktober 2020. Verschillende leden vonden de strekking en inhoud van de notitie niet goed, konden zich hier niet in vinden. In de bewuste bijeenkomst is door de procesbegeleiders uitgelegd dat het traject niet is bedoeld om het draagvlak te vergroten, maar om ruimte te bieden voor vragen, het uiten van zorgen etc. zodat daar op een adequate wijze door initiatiefnemers op kon worden gereageerd. Het is de rol van de

procesbegeleiders geweest erop toe te zien dat alle vragen die leefden goed beantwoord werden, zij het via het doen van onderzoeken, zij het via rechtstreekse antwoorden door initiatiefnemers dan wel deskundigen, die in opdracht van initiatiefnemers bij het traject betrokken waren (waaronder vaste adviseur van Sweco, dhr. J. Wisse). De procesbegeleiders hebben nauwlettend gevolgd of antwoorden op alle vragen gegeven werden, en wanneer dat niet het geval was, of daar een goede reden voor was.

Ook zijn andere thema's aan de orde gesteld die te maken hebben met meer algemene vraagstukken zoals: kan al die opgewekte energie wel verwerkt worden op het net? Past dit nog wel bij de internationale ontwikkelingen? Is hinder niet iets persoonlijks in plaats van een normering via regelgeving? Welke gezondheidsaspecten kunnen er allemaal spelen? Sommige vragen zoals de (benodigde) netcapaciteit en de internationale ontwikkelingen konden feitelijk beantwoord worden, al wil dit niet zeggen dat iedereen die feiten op dezelfde manier interpreteerde. Eenduidige cijfers over gezondheidseffecten zijn minder voorhanden en onderzoeksresultaten die er wel zijn (soms tot internationale onderzoeken aan toe) worden door deskundigen en belanghebbenden onderling betwist. De initiatiefnemers konden daardoor niet op alle vragen over gezondheidseffecten eensluidende antwoorden geven. Gezondheidseffecten van bijvoorbeeld laagfrequent geluid konden op basis van bestaand onderzoeksmateriaal niet verhelderd worden.

4.1 De beoordeling van de procesbegeleiding over het doel van het participatieproces

- a) Het doel van deze vorm van participatie bleef voor een aantal leden een discussiepunt. Omdat het hier gaat om een particulier initiatief was het voor een deel van de deelnemers een teleurstelling dat zij geen tot weinig invloed konden uitoefenen op de locatiekeuze van de windturbines. De hoogte (met bandbreedte) en de locatie van de windturbines (met enige schuifruimte voor de westelijke turbine) stond van meet af aan vast. Hierdoor was er op deze punten geen tot nauwelijks ruimte voor het doen van aanpassingen van het initiatief op basis van inbreng van de gespreksgroepleden. Dat heeft er mede voor gezorgd dat ongeveer 1/3 deel van de leden van de gespreksgroep haar deelname vrij in het begin al heeft opgezegd (zie paragraaf 3.3). Procesbegeleiders begrijpen dat de term 'participatie' in deze specifieke situatie verkeerde verwachtingen schiep en ongelukkig gekozen is. Hierdoor was sprake van veel frustratie gedurende het proces. Procesbegeleiders konden dat goed begrijpen. De procesbegeleiders zien hierin aanleiding om te adviseren om in de toekomst bij de start van een dergelijk proces nog duidelijker met elkaar vast te stellen wat het doel is en welke stappen er gezet gaan worden (zie verder onder 5.3)
- b) Het gehele proces overziende vinden de procesbegeleiders dat de initiatiefnemers met hun informatieve onderzoeken en het geboden inzicht in de mogelijke bewegingsruimte in de oorspronkelijke plannen het doel van het participatieproces hebben gediend. De inbreng van leden van de gespreksgroep heeft er mede toe bijgedragen dat het initiatief op enkele punten iets is bijgesteld (zie hoofdstuk 5).

5. Inhoudelijke beoordeling van het participatieproces

In dit hoofdstuk wordt kort weergegeven wat in de verschillende bijeenkomsten aan de orde is geweest zonder daarover opvattingen van deelnemers te vermelden. Voor volledige informatie over het besprokene wordt verwezen naar de uitgebreide verslagen die de procesbegeleiders hebben opgesteld en die te vinden zijn op de website “Wind voor Buren”.

In algemene zin merken procesbegeleiders op dat als gevolg van het inhoudelijke traject meer zicht is gekomen op de ruimte binnen het plan om onderdelen verder te concretiseren en/of aan te passen. De verschillende onderdelen zijn in de loop van acht bijeenkomsten gepresenteerd en bediscussieerd. Voor alle gedachtewisselingen wordt naar de verslagen van de bijeenkomsten verwezen.

5.1 De verschillende bijeenkomsten van de gespreksgroep “Omwonenden”

De eerste bijeenkomst op 19 augustus 2020

In deze eerste bijeenkomst lag op de eerste plaats het inhoudelijke accent op het vaststellen van de werkwijze binnen de gespreksgroep. Op voorstel van de procesbegeleiders is besloten tot de vorming van één gespreksgroep, tot het toelaten van toehoorders (met steeds de mogelijkheid in het eerste kwartier inbreng te hebben, waarvan overigens geen gebruik is gemaakt), tot het beschrijven van de taken van de procesbegeleiders en tot het afspreken van de onderlinge werkwijze en gedragsregels. Ten tweede werd door de initiatiefnemers een onderzoeksagenda gepresenteerd welke onderzoeken verricht zouden gaan worden, en welke onderzoeksrapporten aan de gespreksgroep voorgelegd zouden worden. Acht onderzoeksthema's werden over de bijeenkomsten verspreid. Zodoende was er ruimte om de verschillende onderzoeken en bijbehorende resultaten te bespreken. Vijf onderwerpen werden niet op deze wijze geagendeerd. Over deze onderwerpen is later door initiatiefnemers informatie verstrekt aan de leden van de gespreksgroep. Voor alle gedachtewisselingen wordt naar het verslag van deze bijeenkomst verwezen.

De tweede bijeenkomst op 16 september 2020

In deze bijeenkomst werd met name inhoudelijk ingegaan op de locatie van de twee beoogde windturbines (mogelijkheden, beperkingen en de vraag of er al dan niet een plan-m.e.r.-verplichting is) en op de bandbreedte wat betreft de afmetingen van de twee windturbine. De aangeleverde uitgebreide informatie over de opbrengstenstudie, over de subsidieverstrekking, over de compensatie van de CO₂-uitstoot en over zo goed mogelijk vergelijkbare locaties elders (exact dezelfde situaties waren er niet) werden gedeeld maar konden vanwege tijdgebrek niet altijd uitgebreid behandeld worden. Er werd nog wel stilgestaan bij de voorgestelde toetspunten voor het te houden geluidsonderzoek (incl. de exacte afstanden tot de windturbines). Voor alle gedachtewisselingen wordt naar het verslag van deze bijeenkomst verwezen.

De derde bijeenkomst op 20 oktober 2020

In deze bijeenkomst is inhoudelijk gesproken over het onderwerp ‘draagvlak’ aan de hand van een gespreksnotitie opgesteld door de procesbegeleiders. De procesbegeleiders hebben aan de leden van de gespreksgroep in overweging meegegeven om eerst door te gaan met het inzichtelijk krijgen van de belangrijkste effecten op de woon-, werk- en leefomgeving van de windturbines. Door het gesprek erover aan te gaan kunnen de initiatiefnemers de inzichten vanuit de gespreksgroep betrekken bij de onderzoeksopgave en planvorming. Bij de afronding van het hele proces kan dan nog eens worden teruggekeken op het proces: hoe is omgegaan met de inbreng vanuit de gespreksgroep en welke ruimte er is geboden om aan zorgen vanuit leden van de gespreksgroep

tegemoet te komen. Het onderwerp draagvlak bleef echter een discussiepunt binnen de gespreksgroep.

Als tweede hoofdonderwerp zijn de resultaten van het geluidsonderzoek gepresenteerd door de heer E. Nieuwenhuizen van geluidsonderzoeksbureau M+P en besproken. Tenslotte is stilgestaan bij mogelijk vergelijkbare locaties van windparken bij woonwijken/bebouwde kom. De aangeleverde informatie over de mogelijkheden tot financiële participatie via de Energiecoöperatie Buren Energie is niet inhoudelijk besproken vanwege tijdsgebrek. Voor alle gedachteswisselingen wordt naar het verslag van deze bijeenkomst verwezen.

[De vierde bijeenkomst op 16 februari 2021](#)

In deze bijeenkomst is alsnog kort ingegaan op de mogelijkheden tot participatie via de Energiecoöperatie Buren Energie. Het inhoudelijke hoofddaccent lag allereerst op de bespreking van de onderzoeksresultaten met betrekking tot de te verwachten slagschaduw door dhr. J. Wisse van ingenieursbureau Sweco. Slagschaduwkalenders zouden op verzoek opgesteld kunnen worden en desgewenst een volgende keer vertoond worden. Daarna is inhoudelijk ingegaan op het onderzoek naar de externe veiligheidseffecten van de beoogde windturbines, ook door dhr. J. Wisse van Sweco toegelicht. Ook het onderzoek naar eventuele radarverstoring is aan de orde geweest. Ten slotte is aandacht besteed aan een toenmalig actueel item op EenVandaag over geluid van windturbines. Voor alle gedachteswisselingen wordt naar het verslag van deze bijeenkomst verwezen.

[De vijfde bijeenkomst op 23 maart 2021](#)

Deze bijeenkomst stond in het teken van bespreking van de thema's 'Landschappelijke effectbeoordeling' en 'Ecologische quickscan'. Beide onderzoeken (uitgevoerd door onderzoeksbureaus) werden gepresenteerd voor M. Oppenhuizen van Pure Energie. Visualisaties van de windturbines vanuit vele posities in de buurt werden getoond. De slagschaduwkalenders van 22 adressen, inclusief de slagschaduwcontouren rondom de beoogde windturbines werden gepresenteerd. Op het eind van de bijeenkomst presenteerden de initiatiefnemers hun voorstellen waarin aangegeven stond op welke punten hun oorspronkelijke plannen bijgesteld zouden worden, onder meer op grond van de gedachteswisselingen die zij uit de gespreksgroep hadden gedistilleerd. Voor alle gedachteswisselingen wordt naar het verslag van deze bijeenkomst verwezen.

[De zesde bijeenkomst op 28 april 2021](#)

Deze bijeenkomst was inhoudelijk gericht op vier onderwerpen: de obstakelverlichting, planschade, de voorstellen van de initiatiefnemers en de missie en visie van de Energiecoöperatie Buren Energie. Voor alle gedachteswisselingen wordt naar het verslag van deze bijeenkomst verwezen.

[De zevende bijeenkomst op 25 mei 2021](#)

In deze bijeenkomst zijn nog enkele inhoudelijke punten besproken die eerder waren blijven liggen. Het accent lag op het bespreken van het concept-eindverslag van de procesbegeleiders. Afgesproken is dat alle deelnemers aan de gespreksgroep de gelegenheid kregen om reacties op het concept-eindverslag van de procesbegeleiders in te dienen, waarop een 2^e versie concept-eindverslag zal worden opgesteld door de procesbegeleiders. Dat is op 15 juni 2021 naar alle deelnemers verstuurd. Op 23 juni 2021 is in een extra afsluitende bijeenkomst dit concept-eindverslag 2^e versie nogmaals besproken. Daarna zullen de procesbegeleiders hun definitieve eindverslag opmaken en verzenden. Voor alle gedachteswisselingen van deze bijeenkomst wordt naar het verslag van deze bijeenkomst verwezen.

[De achtste bijeenkomst op 23 juni 2021](#)

Tijdens de achtste, afsluitende bijeenkomst is het concept eindverslag nogmaals besproken met de leden. De leden hebben de mogelijkheid gehad om hun opmerkingen en inbreng op het

conceptverslag 2^e versie nader te duiden. Naar aanleiding van deze bijeenkomst zullen de procesbegeleiders hun definitieve eindverslag opmaken en verzenden.

5.2 Beoordeling van het participatieproces door de procesbegeleiding

- a) De procesbegeleiders hebben geconstateerd dat over de term ‘participatie’ in deze specifieke situatie veel discussie bestond omdat die verkeerde verwachtingen schiep. Het betrof hier feitelijk een reeks inhoudelijke besprekingen over vooraf geïnventariseerde onderwerpen.
- b) De inhoudelijke kwaliteit van de aangeleverde informatie aan de gespreksgroep was uitgebreid, feitelijk (de onderzoeken zijn uitgevoerd door de initiatiefnemers ingehuurd externe onderzoeksbureaus), toegespitst op de lokale situatie en duidelijk, zij het soms technisch en met jargon, maar uitleg en toelichtingen werden desgevraagd gegeven.
- c) Op verzoeken en vragen van de leden van de gespreksgroep is tijdig en in voldoende mate ingegaan; wat dat betreft hebben de initiatiefnemers zich ingespannen om de gevraagde informatie waar mogelijk te verstrekken. Op enkele meer algemene vragen (bijvoorbeeld gezondheidseffecten anders dan geluid en slagschaduw, persoonlijk ervaren hinder, laagfrequent geluid) kon geen concrete informatie worden verstrekt op basis van de onderzoeksresultaten. Een deel van de leden van de gespreksgroep was en bleef daar ontevreden over.
- d) De inhoudelijke punten overziende constateren de procesbegeleiders dat:
 - i. Het vergelijken van deze plek ten opzichte van andere plaatsingsmogelijkheden of alternatieven is in deze gespreksgroep niet afgewogen. Dit plan van de initiatiefnemers stond immers centraal en de focus was gericht op de effecten van hun plan op de omgeving (in de ruime zin van het woord)
 - ii. Er alleen voor de westelijke turbine nog enige schuifruimte voor de exacte locatie bestond. De resultaten van de verrichte onderzoeken, technische overwegingen en zorgen van omwonenden, hebben de initiatiefnemers doen besluiten te kiezen voor de meest zuidelijke windturbine locatie. Op die plek is de afstand tussen deze windturbine en woningen het grootst. Procesbegeleiders hechten eraan te benadrukken dat deze aanpassing niet alleen is gedaan op grond van input vanuit de gespreksgroep, maar het ging om een combinatie van redenen
 - iii. De initiatiefnemers de beoogde hoogte van de windturbines niet naar beneden hebben bijgesteld; uit de laatste bijeenkomst kan worden opgemaakt dat, als de initiatiefnemers met hun plan doorgaan, zij eerder aan de bovenkant van de gepresenteerde bandbreedte zullen uitkomen
 - iv. De initiatiefnemers qua geluidseffecten niet lager zijn gaan zitten dan de voorgeschreven normen omdat de onderzoeksresultaten (bijna overal) aantonen dat ze enkele dB's onder het wettelijk toelaatbare geluidsniveau zullen uitkomen
 - v. De initiatiefnemers qua slagschaduw gaandeweg het proces bereid zijn gebleken om lager te gaan zitten dan de slagschaduwnorm (ongeveer een halvering t.o.v. de norm) en daarmee een extra stilstand van de turbines te willen accepteren⁷

⁷ De wettelijke norm van 5 uur en 40 minuten slagschaduw zou betekenen dat de windturbines 0,83 % van de draaitijd stil zouden moeten worden gezet, gemiddeld over een jaar bezien. Door de toezegging om niet meer dan 2 uur en 50 minuten slagschaduw te willen veroorzaken, zal er meer stilstand van de turbines plaatsvinden (gegevens daarover zijn te vinden op pag. 16, tabel 5 van het slagschaduwonderzoek).

- vi. De initiatiefnemers qua landschap en ecologie de aangedragen aandachtspunten tijdens de bijeenkomst zullen meenemen in een vervolgonderzoek. Tijdens de betreffende bijeenkomst hebben de initiatiefnemers duidelijk gesteld dat met betrekking tot de ecologische effecten sowieso aanvullend onderzoek nodig zal zijn. Dat kan pas gebeuren als er een ruimtelijke procedure in beeld is. De landschappelijke effecten konden met digitale technieken op elke gewenste locatie in beeld worden gebracht
- vii. De initiatiefnemers al bij de start bereid waren en blijven om een omgevingsfonds ter grootte van 0,50 euro per opgewekte MWh voor 15 jaar lang (naar verwachting circa 15.000 euro per jaar) in het leven te roepen, waarbij een Omgevingsraad kan meebeslissen over de besteding ervan, indien de twee windturbines daadwerkelijk worden gerealiseerd
- viii. Er wel een aantal keren is gediscussieerd over het onderwerp 'draagvlak', maar dat verder inzichtelijk maken van het al dan niet bestaan van voldoende draagvlak voor deze twee windturbines in deze gespreksgroep niet tot een bevredigd resultaat is gekomen.
- ix. De leden van de gespreksgroep en de procesbegeleiders het als een gemis hebben ervaren dat het geluid van een draaiende windturbine zoals dat op verschillende momenten verwacht kan worden, niet afgespeeld kon worden tijdens een van de bijeenkomsten. Hierom is wel verschillende malen gevraagd. De geluidsexpert adviseerde in de bijeenkomst waarin geluid is besproken om ergens ter plekke te gaan luisteren; luisteren naar opgenomen geluid zou de werkelijkheid niet kunnen benaderen, vond hij. Op grond daarvan bleef de reactie van de initiatiefnemers telkenmale dat ter plekke afspelen van geluid geen representatief geluid oplevert en om die reden niet wenselijk is om ten gehoor te brengen
- x. Er ruimte is geboden een windturbine in het veld te bezoeken om het geluid te ervaren, maar dat daar geen gebruik van is gemaakt. Later had dit sowieso niet meer gekund vanwege de coronamaatregelen.
- xi. Het beter was geweest wanneer tijdens de bijeenkomsten een specialist van het desbetreffende onderzoeksbureau aanwezig was geweest om vragen van mensen te beantwoorden (aantal keren was dit wel zo georganiseerd, zoals bij geluid en planschade, maar niet bij alle onderwerpen).

5.3 Afsluitende overwegingen van de procesbegeleiders

Het nu afgeronde proces was voor deelnemers en initiatiefnemers een vorm om te proberen met elkaar tot inzicht in de effecten van de windturbines te komen. De voorwaarden om dit proces te starten waren vanaf begin 2020 bekend. De volgende lessen zijn getrokken uit het proces:

1. De opzet was om met twee groepen dit participatietraject te gaan doorlopen: een met Omwonenden en een met Maatschappelijke Organisaties, beiden met ongeveer 25 deelnemers. Voor de groep Omwonenden was de verwachting dat een driedeling gemaakt kon worden binnen de groep op basis van woonafstand tot de beoogde windturbinelocaties (ongeveer 1/3 deel dat op korte afstand woont (+/- 1 km), 1/3 deel dat tussen 1 en ca. 1,75 km woont en 1/3 deel dat verder dan 1,75 km woont). De groep Omwonenden kon inderdaad worden gevormd omdat er voldoende aanmeldingen waren, maar van een zekere driedeling was nauwelijks sprake. De vertegenwoordiging van mensen die relatief dichtbij wonen was erg sterk. De inbreng van voorstanders kon nauwelijks naar voren worden gebracht vanuit de leden van de gespreksgroep Omwonenden. Door gebrek aan

aanmeldingen kon er helaas geen gespreksgroep “Maatschappelijke Organisaties” worden gevormd. Als procesbegeleiders bevelen wij aan om in de toekomst aan het begin van een dergelijk proces méér te investeren in het evenwichtiger samenstellen van de gespreksgroepen.

2. Dit particulier initiatief is gestart met het plan van de initiatiefnemers zelf. Een behoorlijk aantal mensen dat in dit participatietraject deelnam verwachtte dat het hele plan zelf ter discussie gesteld kon worden, omdat een grote meerderheid van de deelnemers in de gespreksgroep tegen de windturbines op deze plek waren. De opzet van het participatietraject was niet om een discussie te hebben omtrent de plek van de windturbines, maar was juist gericht om ‘de feiten te laten spreken’ zodat iedereen (omwonenden en initiatiefnemers) daarna zelf hun eigen conclusies zouden kunnen trekken. Ondanks diverse pogingen is het de procesbegeleiders niet gelukt om bij alle deelnemers deze bedoeling van het participatietraject goed over te brengen. Achteraf is ook gebleken dat enkele leden van de gespreksgroep een actievare rol van de procesbegeleiders hadden willen zien: bijv. andere experts en belanghebbenden uitnodigen. Wij bevelen aan om in de toekomst aan deze punten bij de start nog meer aandacht te besteden.
3. De gebruikte term participatieproces heeft achteraf gezien een lading gekregen die niet met de werkelijkheid overeenkomt. Het wekt de suggestie dat de deelnemers aan dit proces zouden participeren in te totstandkoming van het project. Dit is niet het geval. De initiatiefnemers (de naam zegt het al) hebben het initiatief en zullen bepalen wat hun voorstel zal zijn. Door het doorgelopen proces kunnen zij wel beter inzicht krijgen in de zorgen en opvattingen van de deelnemende omwonenden en daardoor hun initiatief mogelijk bijstellen of zelfs intrekken. Voortaan zou bijvoorbeeld gesproken kunnen worden over een inhoudelijk overlegproces met omwonenden en belangstellenden om duidelijker aan te geven dat het om feitelijk inzicht draait.
4. Over draagvlak en hinder is met name in de 2^e en 3^e bijeenkomst stevig gediscussieerd. De notitie van de procesbegeleiders (Bespreking onderwerp “Draagvlak” in de gespreksgroep Omwonenden van 20-10-2020) heeft niet geleid tot consensus met betrekking tot een gezamenlijke aanpak van dit onderwerp. Binnen de gespreksgroep zelf was aan het begin duidelijk dat een aanzienlijk deel van de groep tegen de komst van de windturbines op die plek was. Dat is in de loop van het hele traject niet veranderd.
5. De acceptatie van de onderzoeksresultaten kan mogelijk vergroot worden door leden van de gespreksgroep te betrekken bij het aantrekken van onafhankelijke onderzoeksbureaus voor het uitvoeren van de benodigde onderzoeken.